

Małgorzata Kułakowska

W POSZUKIWANIU
SPÓJNOŚCI WSPÓLNOTOWEJ
POLITYKA RZĄDU BRYTYJSKIEGO
W LATACH 2001-2010

W poszukiwaniu spójności wspólnotowej
Polityka rządu brytyjskiego w latach 2001-2010

SOCIETAS

seria pod redakcją
BOGDANA SZLACHTY

115

Małgorzata Kułakowska

W poszukiwaniu spójności wspólnotowej
Polityka rządu brytyjskiego w latach 2001-2010

Kraków 2018

© Copyright by Małgorzata Kułakowska, 2018

Recenzent
prof. dr hab. Jan Garlicki

Redakcja
Irena Gubernat

Projekt okładki
Paweł Sepielak

ISBN 978-83-7638-909-7
DOI 10.12797/9788376389097

Publikacja dofinansowana przez
Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych
Uniwersytetu Jagiellońskiego

KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel./faks: 12 431 27 43, 12 421 13 87
e-mail: akademicka@akademicka.pl

Księgarnia internetowa:
www.akademicka.pl

Spis treści

Wstęp	7
Podziękowania	13
Część I. Kontekst społeczno-kulturowo-polityczny	15
1. Refleksje terminologiczne	17
1.1. Spójność.....	18
1.2. Wielokulturowość	19
1.3. Etniczność	23
1.4. Religijność	26
2. Społeczeństwo brytyjskie 2001-2010	29
2.1. Populacja Zjednoczonego Królestwa. Migracje międzynarodowe.....	32
2.2. Narody Zjednoczonego Królestwa.....	38
2.3. Grupy etniczne	41
2.4. Religie Zjednoczonego Królestwa.....	49
Część II. Projekt spójności wspólnotowej (<i>community cohesion</i>)	55
1. Uwagi teoretyczne i metodologiczne.....	57
2. Narodziny projektu	67
2.1. Wnioski i rekomendacje wynikające z raportów	69
2.2. Wyzwanie konceptualizacji projektu	79
2.3. Podsumowanie	89
3. Przyjęte rozwiązania 2001-2005	91
3.1. Próby operacjonalizacji pojęcia.....	92
3.2. Kolejne kroki – program Community Cohesion Pathfinder	100
3.3. Koniec osobnych światów? Raport zespołu CCP.....	106
3.4. Pięcioletni plan strategiczny 2004-2008	110
3.5. Improving Opportunity, Strengthening Society	112
3.6. Podsumowanie	117
4. Rozwój projektu 2005-2006	121
4.1. Ataki terrorystyczne z lipca 2005.....	121
4.2. Strategia Improving Opportunity, Strengthening Society – rok po uruchomieniu	125
4.3. Strong and Prosperous Communities	129
4.4. Podsumowanie	130

5. Działalność Komisji ds. Integracji i Spójności – CIC.....	133
5.1. Pierwszy raport CIC	133
5.2. ‘What Works’ in Community Cohesion?	140
5.3. „Our Shared Future” – końcowy raport CIC	143
5.4. Podsumowanie	158
6. Projekt spójności wspólnotowej w latach 2007-2010	163
6.1. Strategia Improving Opportunity – raport po dwóch latach	163
6.2. Odpowiedź rządu na raport Komisji ds. Integracji i Spójności	164
6.3. Cohesion Delivery Framework	166
6.4. Improving Opportunity, Strengthening Society. A Third Progress Report.....	170
6.5. Podsumowanie	171
7. Konkluzje.....	173
Zakończenie	185
Bibliografia	189
Spis tabel.....	201
Spis rysunków.....	202
Aneksy	203
Indeks nazwisk.....	213

Wstęp

Niniejsza praca poświęcona jest brytyjskiemu projektowi politycznemu wdrażanemu w latach 2001-2010 pod nazwą „Community Cohesion”. Najtrafniejszym polskim tłumaczeniem wydaje się określenie „spójność wspólnotowa”, dla odróżnienia od pojemniejszej znaczeniowo koncepcji spójności społecznej (*social cohesion*).

Projekt spójności wspólnotowej można analizować jako przykład odpowiedzi na wyzwania związane z brytyjską dynamiką zmian kulturowych ostatnich dekad, jak również w kontekście wciąż aktualnych europejskich prób poszukiwania odpowiednich modeli integracyjnych.

Publikacja ta powstała na podstawie monografii doktorskiej, przygotowanej w Zakładzie Teorii Polityki i Państwa pod kierunkiem Pani Profesor Barbary Krauz-Mozer i obronionej w listopadzie 2010 roku. Uwzględnione zostały w niej nie tylko cenne uwagi i wskazówki Recenzentów, za które serdecznie dziękuję, lecz również najnowsze prace badawcze poświęcone tej tematyce oraz aktualne dane statystyczne dotyczące omawianego okresu. Fragmenty monografii opublikowane wcześniej w formie artykułów zostały przywołane jedynie skrótowo.

Podstawowe dla niniejszej pracy terminy to – oprócz wspomnianej wyżej spójności wspólnotowej – pojęcia, takie jak spójność, wielokulturowość (rozumiana w opozycji do multikulturalizmu) oraz etniczność.

Perspektywa teoretyczna i metodologia pracy

Przyjęta w publikacji perspektywa teoretyczna to nowy instytucjonalizm – kluczowy dla autorki jest proces konstruowania i wprowadzania do polityki kategorii, wartości i znaczeń. Analizie zostały poddane najważniejsze dokumenty

związane z projektem spójności wspólnotowej opublikowane przez brytyjską administrację w omawianym czasie. W pracy wykorzystano metodologię studium przypadku, celami były opis projektu oraz analiza zmian, jakim podlegał w ostatniej dekadzie. Analiza koncentruje się na źródłach zastanych w postaci dokumentów opublikowanych i przygotowanych przez brytyjskie instytucje państwowe. Do ich interpretacji zostały wykorzystane zarówno procedury i techniki badań historycznych, jak i narzędzia badań socjologicznych¹. Analiza obejmuje dokumenty z lat 2001-2010 opublikowane przez administrację publiczną, odnoszące się do projektu spójności wspólnotowej. Zastosowano celowy dobór źródeł – zamiarem autorki było możliwie najpełniejsze prześledzenie rozwoju projektu.

Przegląd literatury

Projekt spójności wspólnotowej nie doczekał się dotychczas systematycznej analizy w literaturze polskiej, należy jednak koniecznie wspomnieć najnowsze opracowania sporządzone przez polskich badaczy odnoszące się do tematyki społeczeństwa brytyjskiego, prace poświęcone wprost tematyce integracji i inkluzji migrantów, takie jak *Inkluzja polityczna imigrantów we współczesnej Europie* Magdaleny Lesińskiej², prace dotyczące integracji polskich migrantów w Zjednoczonym Królestwie, między innymi teksty Michała Garapicha, Pauli Pustułki czy Pauliny Trevena³, jak również prace poświęcone przemia-

¹ Zob. A. Sułek, *Ogród metodologii socjologicznej*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2002; J. Topolski, *Wprowadzenie do historii*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1998.

² M. Lesińska, *Inkluzja polityczna imigrantów we współczesnej Europie*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2013.

³ M. Garapich, *London's Polish Borders: Transnationalizing Class and Ethnicity among Polish Migrants in London*, Ibidem-Verlag, Stuttgart 2016; S. Heath, D. McGhee, P. Trevena, *Continuity Versus Innovation: Young Polish Migrants and Practices of „Doing Family” in the Context of Achieving Independence in the UK*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny” 2015; *Nic o nas bez nas. Partycypacja obywatelska Polaków w Wielkiej Brytanii*, red. J. Kucharczyk, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2013; P. Pustułka, *Transnational Educational Strategies of Polish Migrant Mothers Parenting in Great Britain*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny” 2016; P. Trevena, *A Question of Class? Polish Graduates Working in Low-Skilled Jobs in London*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny” 2011. Bardzo cennym źródłem na temat publikacji dotyczących zjawiska polskiej migracji w Zjednoczonym Królestwie, zarówno polsko-, jak i anglojęzycznych, jest repozytorium utworzone przez

nom brytyjskich instytucji politycznych, procesowi dewolucji czy brytyjskim partiom politycznym⁴. Jest to temat wyraźnie zakorzeniony w literaturze brytyjskiej, na czele z niejako „ojcem” koncepcji Tudem Cantleem; *stricte* o spójności wspólnotowej pisali również Derek McGhee, David Robinson, Pnina Werbner czy Paul Thomas⁵.

prof. Anne White na stronie UCL School of Slavonic and East European Studies, UCL, Polish Migration, [on-line:] <https://www.ucl.ac.uk/ssees/research/polish-migration> (30 XII 2017).

- ⁴ Zob. P. Biskup, *Prawno-polityczna ewolucja brytyjskiej doktryny suwerenności*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2007; idem, *Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej*, [w:] *Systemy polityczne państw Unii Europejskiej*, t. 2, red. K. A. Wojtaszczyk, M. Poboży, Liber, Warszawa 2013; M. Kaczorowska, *Dewolucja systemu politycznego: istota, wpływ i znaczenie – casus Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej*, [w:] *Ewolucja, dewolucja, emergencja w systemach politycznych*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2007; L. Rajca, *Reformy samorządu terytorialnego w Anglii w latach 1997-2010*, Europejskie Centrum Edukacyjne, Łysomice 2012; E. Sadowska, *Brytyjski samorząd lokalny po 1945 roku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2014; *Od Thatcher do Blaira: Wielka Brytania na przełomie XX i XXI wieku*, red. B. H. Toszek, T. Czapiewski, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2010; A. Zięba, *Współczesne brytyjskie doktryny polityczne*, Temida 2 przy współpracy Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2001; A. Zięba, T. Wiecech, *Parlament Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2014.
- ⁵ Zob. T. Cantle, *Community Cohesion: A New Framework for Race and Diversity*, Palgrave Macmillan, Basingstoke – New York 2008; *Community Cohesion in Crisis? New Dimensions of Diversity and Difference*, eds. J. Flint, D. Robinson, The Policy Press, Bristol 2008; D. McGhee, *Moving to 'Our' Common Ground – A Critical Examination of Community Cohesion Discourse in Twenty-First Century Britain*, „The Sociological Review” Vol. 51, 2003, No. 3; idem, *Getting 'Host' Communities on Board: Finding the Balance Between 'Managed Migration' and 'Managed Settlement' in Community Cohesion Strategies*, „Journal of Ethnic and Migration Studies” Vol. 32, 2006, No. 1; idem, *The New Commission for Equality and Human Rights: Building Community Cohesion and Revitalizing Citizenship in Contemporary Britain*, „Ethnopolitics” Vol. 5, 2006, No. 2; D. Robinson, *The Search for Community Cohesion: Key Themes and Dominant Concepts of the Public Policy Agenda*, „Urban Studies” Vol. 42, 2005, No. 8; P. Thomas, *Youth, Multiculturalism and Community Cohesion*, Palgrave Macmillan, New York 2011; P. Werbner, *The Translocation of Culture: 'Community Cohesion' and the Force of Multiculturalism in History*, „The Sociological Review” Vol. 53, 2005, nr 4.

Głównym celem pracy była analiza projektu spójności wspólnotowej (tzw. *community cohesion*) realizowanego w Zjednoczonym Królestwie (przede wszystkim na terytorium Anglii) od 2001 do 2010 roku. Pierwsza część publikacji opisywała i definiowała kontekst projektu – przedstawiony został obraz społeczeństwa brytyjskiego w pierwszej dekadzie XXI wieku, ze szczególnym uwzględnieniem grup etnicznych i wspólnot religijnych. Wzięto również pod uwagę procesy migracyjne. Z perspektywy społecznych przeobrażeń tej części Europy szczególnie interesujące wydają się relacje pomiędzy tożsamościami narodowymi i etnicznymi, zmiany demograficzne związane z migracją oraz kwestia tożsamości brytyjskiej jako potencjalnie spajającej wszystkich mieszkańców Zjednoczonego Królestwa. Celem drugiej, analitycznej części pracy było zbadanie projektu spójności wspólnotowej. Przyjęta perspektywa instytucjonalna wyznaczyła kierunek tych badań – zamiarem autorki było prześledzenie procesów konceptualizacji projektu oraz definiowania podstawowych dla niego wartości przez brytyjską administrację. Analizując wybrany projekt z perspektywy debaty o wyzwaniach związanych ze zjawiskiem pluralizmu kulturowego, można dostrzec jego potencjał jako punktu odniesienia do współcześnie toczonych dyskusji o możliwości wypracowania w ujęciu dialogicznym wspólnych norm i wartości. Rozwiązania zastosowane w Zjednoczonym Królestwie, chociaż unikalne i właściwe dla specyfiki i historii tego państwa, winny być śledzone uważnie, gdyż pytanie o to, jak zapewnić pokojowe współistnienie wielokulturowych społeczności, nierzadko rządzących się różnymi prawami i wyznających różne systemy wartości, jest pytaniem istotnym dla całego współczesnego świata. Konkretnie rozwiązania zastosowane w danym kraju, choć nie powinny nigdy być bezrefleksyjnie kopiowane, mogą stać się bodźcem do namysłu nad praktyką prawno-administracyjną w innych społecznościach.